

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

IV. Imperator in Saxoniam exercitum ducit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

II. Ut vero Dux VVirtembergicus primus arma contra Imperatorem ceperat, exercitumque produxerat, sic idē primus ex rebellibus subiugatus & victus, abiectis armis, belli fortunam non amplius experiri decreuit. Postquam enim exercitum à sua ditione non procul abesse, se vero tædio rerum suarum & morbo confectum, tum federatorum res malè procedere, & tam validas copias veluti niuem à folis æstu disparuisse animaduertit: primo quidem in arcem natura inexpugnabilem sese recepit: deinde missis internuncijs, veniā à Cæsare petijt, quæ ei negata, nisi se suasque fortunas omnes, totamque prouinciam sine conditione Cæsari dederet, vt de ijs ipse statueret pro suo arbitratu. His percussus miser Huldricus suppliciter & demisse admodum Cæsari scribit, *miseriam eius implorans, & per Christi amorem obsecrans ne in se suosque miseros subditos grauius aliquid statuat.* Tandem Cæsar ei ignouit his conditionibus: *vt supplex factus publice gratiam à Cæsare petat, vt dependat aureorum millia trecenta, vt tormenta foeciorum, relicta in suis finibus cum omni instrumento tradat, vt ab omnibus federibus discedat &c.*

Eodem fere tempore Elector Palatinus Fridericus, Halam ad Cæsarem profectus, culpam sibi condonari petit, quod Smalcaldicis ad Ingolstadium castra habentibus auxilia misisset, non ipsius oppugnandi causa uti dicebat, sed quod ex federe priuato VVirtembergico ad hoc teneretur. (a) Cæsar acribus eum verbis accipit, ignoscit tamen, & vt errorem hunc atque culpam in posterum accuratiori fide compenset, hortatur. Miserabile plerisque videbatur, tantæ potentie & auctoritatis è Bauarica familia Principem, Imperatoris genus affinitatē contingentem, videre nudatis canis, multis cum lacrymis veniam à Cæsare quam humiliter petentem. Mansuetudine hæc & clementis Cæsaris, ad ignoscendum quam ad puniendum longe propensioris, plerique Germaniæ Principes & ciuitates Germaniæ allectæ, eius fidei & obsequio totas sese dederunt.

III. Ex ciuitatibus Vlmenses magnæ potentie & auctoritatis, primi Cæsari fuerunt reconciliati: centum aureorum millibus & duodecim tormentis multati. Post hos in gratiam Francofurtenses recepti sunt, de pensis aureorum viginti millibus. Scribit Alcantaræ Commendator, quum Landgravius illac domum è bello properaret, & Senatus ab eo quid porro faciendum esset quæreret, illum respondisse; *Cuiuslibet vulpi caudam suam bene*

custodiendam. Cattum quoque suis rebus non desuturum sicque insoluto hoc ænigmate, ab ipsis discessisse. Horum exemplum sequuti Memingenfes, quinquaginta aureorum millibus multati sunt. Post hos diuersis conditionibus in gratiam recepti Biberacenses, Rauenspurgi, Campodunenses, Lindauii, Eslingenfes, & Augustani. Ad hos Sebastianus Schertelinus, qui Protestantibus militauerat, primum, deinde quum omnem sibi spem veniæ præcisam animaduertisset, ad Heluetios profugit. Augustanis centum & viginti aureorum millia & duodecim tormenta imperata. Tandem etiam Argentinenfes cum Cæsare transegerunt, persolutis triginta aureorum millibus, & traditis duodecim tormentis. Sic igitur pleræque omnes Imperij ciuitates ad Cæsaris obedientiam redierunt. Saxo vero & Landgravius, quos plerique antea summos federe duces agnoscebant, hostes publici sunt denunciati. In quo admirabilis rerum humanarum inconstantia, & in primis vulgi, quod secundam fortunam velut heliotropium solem sequitur, & ad quamuis auram circumagitur, mutabilitas apparuit. Quem admodum autem victoriæ multo sanguine partæ laus magna ex parte militum virtutis, sic incruentæ gloria soli Imperatoris prudentiæ debetur. Carolus certe Cæsar nulla re maiorem laudem assequutus est, quam quod ciuitatum legatos supplices ad se venientes humaniter excepit, & plerisque ignouit, sic tamen vt imperata facerent. Duo soli restabant, Saxo & Landgravius. Et hic quidem vt erat magno & feroci animo, quamuis Elector Brandeburgicus sollicitè pro ipso intercederet, aliquandiu pertinaciter egit, certis propositis conditionibus in quas, non in alias, pacem facere vellet. At Cæsar eodem modo illum quo VVirtembergicum tractare constituerat, eoque Brandeburgicum monuit, vt nisi Landgravius absque vlla conditione se dederet, ab omni porro desisteret actione.

IV. Interea Saxonie Elector fortunæ, quæ in Saxoniam reuerso propitiam se dederat, diligenter instabat: Cæsare interim cunctante, & certam in ipsum vindicandi occasionem circumspiciente. Postquam vero de clade & captiuitate Alberti Marchionis Brandeburgici accepit, Vlma discessit, & Saxoniam versus iter instituit; sed vehementissimis podagræ vexatus doloribus, Norlingæ aliquamdiu substitit, exigua cum spe sanitatis recuperandæ. Vidisses tum hæreticos cristam rursus erigentes,

a Sleid. lib. 18.

rigentes, & eodem Imperatorem & Catholicam Ecclesiam sepulcro propediem contumelatum iri sperantes. Quum vero præter omnem spem conualuisset, Cæsar Norlinga profectus, Norimbergam, inde Egram petit, proxime ad Bohemorum fines Ferdinandicæ ditionis, in montuosis & asperis locis situm oppidum, quo etiam Ferdinandus & Mauritius iam ante venerant. Deinde cum omni exercitu eodem die Egra decedit, & magna celeritate in Saxoniam ducit, ut Electoris, qui nuper Fribergam quoque & Misenum illustre ad Albim oppidum, Mauritio ademerat, progressum cohiberet. Sic decimo tandem die, quum continenter iuisset, ad Misenum ubi Saxo tum erat, peruenit: qui subito Cæsaris aduentu oppressus, relicto oppido, quum sublicium pontem incendisset, ad alteram Albis ripam castra posuit, loco admodum munito, quum & fluvius magna sui parte ad CCC. passus latus interfueret, & ripa ubi castra habebat, in crepidines passim assurgens, vada redderet difficiliora. Cæsariani transportandum quidem exercitum censebant, quomodo vero id fieri posset non expediebant, loci situ plerisque metum incuriente, & dispositis ad alteram ripam à Saxone militum stationibus, cum tormentis & nauigijs aliquot, ut Cæsarianos quoquo modo impedirent.

V. Reperto tandem vado, licet profundo, Cæsarea die exercitum omnino transmittere, & cum hoste, si posset, configere statuit, antequam nouas ille vires colligeret, aut locis omnibus præsidio & comæatu diligenter munitis, Cæsaris vires diurna obsidione distineret, & sic bello in longum ducto, & Cæsare Saxonico bello occupato, locijs & reliquis Proestantibus res alibi turbandi occasione daret. Nam & Landgravius tum exercitum colligere, & propediem in campum producturus dicebatur. Præmissis ergo leuis armaturæ equitibus qui singulos sclopetarios à tergo vehabant, Cæsar asturconi badio insidens, sella holerica punicea auro simbriata instrato, ipse auro radiante lorica rectus, sine paludamento & galeam Germanorum more capite, manuque frameam lato ferro gestans, speciem magni illius Cæsaris referere, qui transitu olim Rubicone, omni pacis conditione abiecta, in solo victoria spem ponebat. Sic ergo quamuis difficili transitu, alijs vi fluminis abreptis, alijs gladios transuersos ore deferentibus, & natando se saluantibus, Cæsar vteriori ripa sine damno potitus est, hostibus, qui ad prohi-

bendam descensionem relicti fuerant, metu dilapsis. Sleidanus insignis huius victoriæ historiam vno & altero verbo absolvens, ait, Saxonem tum quum ab ijs quos Mulbergæ reliquerat nunciaretur, Cæsarem vtriusque ripæ potentem cum exercitu iam Albim traicere, concionem sacram audisse. Illud certum est, non sustinuisse ipsum exercitus illius, fascijs puniceo coloris de cussatis terribilis, & ipsum etiam fluminis, cuius præsidio potissimum confusus fuerat, eursum silentis, aspectum.

Didici ego è Gallia quodam magnate qui in Germania diu versatus est, Saxones culpam Ducis sui concioni Lutheranae tam propinquo hoste indormitantis, in Curia Marechallum, ex Schonbergiorum familia, reicere, qui, uti aiebant, ab Imperatore corruptus, impedierit quo minus nunciatum de Cæsaris traiectione ad Ducem mature fuerit perlatum, ne Luthero-sacræ ipsius cogitationes & diuinus scilicet cultus inerpellarentur. Saxo, quamuis sero, Cæsarem iam traiectione certior factus, exercitum ad iter instruit, & celeriter Vitebergam contendit; ita tamen ut extremum agmen catenti hosti os obuerreret. Cæsar vado reperto, & instructo primo suorum agmine, non expectatis impedimentis & ceteris in traiciendo adhuc per pontem ex hostium abductis nauigijs factum occupatis, eum quantum potest insequitur. Quum in compito quodam forte fortuna Crucifixi Saluatoris imaginem, sacramentarij cuiusdam manu glande traiectam conspexisset, eleuatis in cælum oculis, *Mi Deus*, inquit, *satis ipse tu superque potens es ad tuas hodie vindicandas iniurias*. Saxonem interim cum exercitu, in quo sex erant peditum & tria equitum millia, vnà cura viginti tormentis maioribus, longius progredientem Imperator cum quatuor omnino equitum millibus persequatur, nullo peditatu, nullis tormentis instructus, quæ paulatim subsequebantur.

VI. Iam vterque exercitus ad tria confecerat milliaria Germanica, vnus quidem viam Vitebergam versus insistens, ut tutum assequeretur locum; alter hostis tergo inherens, ut eum diceret, & ad pugnam prolektaret: quum Saxo primum Cæsaris agmen, quod Albanus ducebat, conspiciens, suos ad syluam quandam consistere, & cū hoste prælium inire iubet: qui mox terga vertentes, peditatum destituerunt, ab insequentibus